

helft van '43 allerlei andersgeaarde verdenking tegen een aantal personen die, zonder dat de *Gestapo* dat wist, bij de samenzwering waren betrokken. Enkel van diegenen die in het complot waren, sonderden trouwens in augustus '43 voorzichtig bij Himmler of deze bereid was medewerking te verlenen bij het afzetten van Hitler; Himmler nam geen duidelijk standpunt in.

Omstreeks diezelfde tijd kwam definitief vast te staan dat voor de staatsgreep gebruik zou worden gemaakt van het *Ersatzheer*. Een van generaal Olbrichts officiële taken was, geheime plannen uit te werken om de *Ersatz- und Ausbildungseinheiten* van de *Wehrmacht* (eenheden dus die uit gemobiliseerden bestonden die hun eerste oefening ontvingen) onmiddellijk in te zetten bij onlusten die, zo werd gemeend, ontketend konden worden door buitenlandse arbeiders, Geallieerde geheime agenten of Geallieerde parachutisten. De inzet werd met het codewoord '*Walküre*' aangeduid. Die geheime plannen nu werden door Olbricht en de chef van zijn staf, *Oberst* Claus Schenk *Graf* von Stauffenberg, niet ter beteugeling van onlusten verder ontwikkeld maar voor het uitvoeren van een staatsgreep. Kwam het bericht dat Hitler dood was, dan zou de bevelhebber van het *Ersatzheer*, *Generaloberst* Friedrich Fromm, de uitzonderingstoestand afkondigen, alle hoge partij- en *SS*-functionarissen zouden gearresteerd worden, een andere afgezette Duitse bevelhebber, *Generalfeldmarschall* Erwin von Witzleben (hij had in september '38, toen hij commandant was van de *Wehrkreis* Berlijn, gereedgestaan om met een stoottroep de *Reichskanzlei* te bezetten), zou *Oberbefehlshaber* worden en een nieuw regime zou uitdrukking geven aan de bereidheid om vrede te sluiten met de westelijke mogendheden; het minister-presidentschap in dat regime werd door de meesten toegedacht aan de conservatief dr. Carl Goerdeler die in '37 ontslag had genomen als *Oberbürgermeister* van Leipzig; in diens regering zouden vertegenwoordigers van tal van vroegere partijen, ook socialisten, zitting nemen.

Men ziet: het *Ersatzheer* moest in Duitsland de feitelijke staatsgreep uitvoeren. Regionaal ressorteerde het onder de commandanten van de 21 *Wehrkreise* waarin Duitsland was verdeeld. Voorzover die commandanten onmiddellijk zouden moeten ingrijpen (conform de voor '*Walküre*' uitgewerkte bevelen), werden telexberichten opgesteld die, als eenmaal de aanslag op Hitler was gelukt, onmiddellijk in gecodeerde vorm door het *Allgemeine Heeresamt* rondgeseind zouden worden; de samenzwering had binnen de bureaus van de meeste commandanten dier *Wehrkreise* belangrijke vertakkingen.

Hoe Hitler uit te schakelen? Het beste middel daartoe leek het gebruik